
NICO VISSCHER: INTERVIEW MET EEN POLITIEK TEKENAAR

L. Feringa

M. Janssen

Een tijdje terug kwam ik iemand tegen die ik nog uit mijn vroege jeugd ken. Hij zei: "Ik herinner me jou als een jongetje dat altijd op straat lag te tekenen." Dat is veelzeggend. Ik heb altijd al getekend en ik heb ook nooit iets anders gewild.

In '48 of '49 besloot ik tekenaar te worden en dat betekende - om in de traditie van de familie, die uit ambachtslieden bestond, te blijven - dat ik een opleiding in die richting moest volgen. Ik ben toen lithograaf geworden. Dat was een interessant vak; je was 'artisan'. Maar nog voordat ik de opleiding voltooid had, verdwenen de lithografische stenen en ging men met fotografische materialen werken. Ik ben toen als ontwerper bij een reclamebureau in dienst getreden. Al doende merkte ik dat het illustratieve gedeelte mij het meeste aansprak en daar ben ik mij op gaan toeleggen. Tenslotte is dat uitgemond in het tekenen van cartoons.

Met die cartoons ben ik op een gegeven moment naar diverse kranten gegaan om te peilen of er belangstelling voor mijn werk bestond. Het Algemeen Handelsblad en het Parool kochten enkele tekeningen. Rond dezelfde tijd werd er een tentoonstelling georganiseerd in de foyer van de toenmalige Cinema-bioscoop aan de Grote Markt, en men had mij uitgenodigd daar enkele cartoons op te hangen.

Tijdens de daarbij belegde persconferentie raakte ik in gesprek met Jan Ubink, die toen één van de hoofdredacteurs van het Nieuwsblad van het Noorden was. Omdat twee van mijn broers in de journalistiek werkzaam waren, kende ik hem al vagelijk en contact was dan ook makkelijk gelegd. Later heb ik hem eens gebeld met het voorstel om tekeningen voor het Nieuwsblad te maken. "Als je denkt dat je het kunt, mag je wel eens wat proberen", luidde het antwoord. Ik heb toen een tekening gemaakt en opgestuurd. De volgende dag werd ik gebeld dat deze een geplaatst was. Dit herhaalde zich de dag

daarop en tot vandaag de dag heeft er altijd een tekening in gestaan.

Hoewel, dit klopt niet helemaal. Ik werk nu ruim 25 jaar voor het **Nieuwsblad**, maar er heeft een onderbreking van een paar maanden tussen gezeten. Mijn tekeningen konden over elk willekeurig onderwerp gaan, tenminste, zolang het maar niet iets 'ernstigs' betrof. En dat ging me op den duur vervelen. Bovendien vond in die tijd een treinkaping plaats. Dan ga je jezelf toch wel afvragen waar je mee bezig bent. "Ik zit hier wat onnozele dingetjes te maken". Het gaf een onvolwassen gevoel.

Toen ben ik gestopt omdat ik iets relevanters wilde gaan doen. Uiteindelijk resulteerde dat in de **Korrel**. Een hoekje in de krant waar ik een door mij bedacht personage een uitspraak laat doen die betrekking heeft op een actueel onderwerp. De redactie stemde in met deze verandering en sindsdien verschijnt iedere dag een **Korrel**. En op zaterdag staat er bovendien een politieke prent van mijn hand in.

Behalve voor het **Nieuwsblad**, werk ik ook voor het maandblad **Bijeen**, dat zich richt op de Derde Wereld problematiek. Eenmaal in de maand teken ik daar iets voor. Verder illustreer ik schoolboeken voor Wolters-Noordhoff en heb ik incidentele opdrachten er naast.

Echt één beroemd voorbeeld heb ik niet; ik tracht vooral mijn eigen stijl te ontwikkelen. Van een kennismaking met beroemde tekenaars en hun werk leer ik altijd. Ze laten allemaal een klein spoor na. Steinberg, Levine. Je bent niet bij machte ze te imiteren en dat is ook helemaal niet de bedoeling maar ze beïnvloeden je wel. Enerzijds ben je wat uit het lood geslagen als je hun werk ziet, dan denk je dat het geen zin meer heeft op jouw niveau verder te gaan. Anderzijds is het inspirerend en ga je weer vol enthousiasme aan het werk.

Ik zie wel wat in de stelling van Koos van Weringh, dat er een verband bestaat tussen iemands maatschappelijke opvattingen en de karikaturen die hij tekent. Cartoonisten kunnen niet echt conservatief zijn. Er zullen wel eens conservatieve tekeningen gemaakt zijn, van Doeve en Berends kun je stellen dat ze in een bepaald opzicht behoudend zijn. Toch moet je bepaalde eigenschappen bezitten die eerder progressief te noemen zijn. Nieuwsgierig, niet bang voor veranderingen, weinig vooroordelen.

Zelf probeer ik niet bij voorbaat een progressief of conservatief standpunt in te nemen, maar zo onbevooroordeeld mogelijk tegen dingen aan te kijken. Tevens wil ik ook graag het tegendeel van een bepaald gezichtspunt in het licht houden. Ik hoef niet zo nodig te shockeren, maar wil wel een ander bordje omhoog houden, even een ander geluid laten horen. Een karikaturist maakt dingen belachelijk en bespot ze, en wil de werkelijkheid eigenlijk van een masker ontdoen.

KORREL

ZOZO MENEER
OCKELS,
U KOMT DUS
HELEMAAL UIT
GRONINGEN!

2095

WS

KORREL

WY VEROORDELEN
ELKE ONNATUURLYKE
BEVRUCHTING,
OP ÉÉN
UITZONDERING NA...

Je wilt iets zichtbaar maken door het tot in het absurde te vergroten.

Iedere dag om vijf uur komt de krant. Ik lees 'm zorgvuldig door en luister naar de radio. Daarna maak ik een lijstje van mogelijke onderwerpen voor de Korrel van de volgende dag. De uiteindelijke keuze voor een bepaald onderwerp hangt af van de nieuwswaarde die het heeft en de mogelijkheid het idee om te zetten in een tekening. Bij de Korrels is de tekening ondergeschikt aan het journalistieke commentaar. De mensen moeten zelf het verband leggen tussen tekst en tekening. Daarbij moet ik zorgen dat de Korrels en de politieke prenten een actueel onderwerp hebben.

Na een paar uur is de prent af en stuur ik 'm op. Voor mij bestaat hij pas echt, als ik hem gedrukt zie. Iedere dag als de krant komt bekijk ik eerst mijn Korrel of politieke prent.

In 99% van de gevallen teken ik mannetjes. Daar is makkelijker een 'typetje' van te maken dan van vrouwen, bovendien gaat het mij als man nu eenmaal beter af mannen te tekenen.

Als cartoonist werk je sterk met clichébeelden. Dat is nodig om de lezers onmiddellijk een bepaalde associatie te laten krijgen. Figuren dienen direct herkenbaar te zijn. Een politieagent. Een pastoor. Ook al zien pastoors er tegenwoordig uit als buurt- en clubhuiswerkers, in een prent lijken ze op een ouderwetse pastoor.

In principe censureer ik mezelf niet, maar ik houd wel rekening met de gevoelens van bepaalde groepen lezers. Neem de tekening die ik gemaakt heb over de veroordeling van kunstmatige inseminatie door het Vaticaan. Ik vind de reactie van de katholieke kerk nogal merkwaardig, want er is toch minstens één geval bekend waar ze onnatuurlijke bevruchting niet afwijzen. Ik kan zoiets natuurlijk scherp formuleren, maar dan schop ik een paar duizend lezers tegen het zere been. Dat hoeft van mij niet.

Zaken aan de kaak stellen doe ik liever door te relativeren en te nuanceren. Soms kun je meer bereiken door iets vanuit twee perspectieven te tonen. Als twee rasters leg je de werkelijkheid en je eigen mening net iets anders over elkaar heen. Er ontstaat als het ware een moiré. De situatie wordt even anders belicht en dat kan op een bepaald moment hetzelfde effect hebben als een heel dramatische ontmaskering. Dat in tegenstelling tot Opland bijvoorbeeld, die heel fel kan zijn. Mijn bezwaar hiertegen is, dat alles zo voorspelbaar wordt. Bovendien hoe vaak zou ik iemand als Lubbers moeten ontmaskeren? Ik heb het gevoel dat ik hetzelfde effect kan bereiken door dingen niet zo hard te stellen.

Reacties van het publiek krijg ik niet veel. Meestal zijn ze positief, slechts een enkele keer vinden ze dat ik te ver ga. Zo'n grap over het Vaticaan bijvoorbeeld, had 25 jaar geleden niet gekund.* Toen was ik zelf trouwens ook veel voorzichtiger. Mijn vuistregel was nergens mee te spotten als er een dode bij was gevallen. Sinds ik de Korrels ben gaan tekenen is dat veranderd.

De redactie van het **Nieuwsblad** laat me geheel vrij. Elke donderdag overleg ik met een of meerdere leden van de redactie over het onderwerp van de politieke tekening voor de krant van zaterdag. Eenmaal thuis blijkt vaak dat iets niet te tekenen valt, achterhaald is door de actualiteit of biedt zich een geschikter thema aan. In ongeveer een kwart van de gevallen doe ik het anders. Mijn tekening wordt altijd geplaatst.

Eén keer maar hebben ze er grote moeite mee gehad. De werkgeversorganisatie had toen naar mijn idee volstrekt onredelijke eisen gesteld. Als de werkgevers hun zin niet kregen zou dat gevolgen hebben voor het aantal arbeidsplaatsen. Ik heb toen een tekening gemaakt waarbij ik een werkgever voorstelde als terrorist, compleet met bivakmuts en geweer, die dreigde ieder uur een arbeidsplaats op te heffen als niet gebeurde wat hij wenste. Uiteindelijk is de prent toch opgenomen.

Ik heb geen vaste thema's. Het enige waar ik met een zekere regelmaat mee spot, is het image van het Noorden als een achterlijk, afgelegen gebied. Dat beeld probeer ik te ontcrachten.

Ook in mijn vak lijken ze alleen notie van je te nemen als je uit het Westen komt. Toen ik dik in de veertig was en al jaren aan de weg timmerde, werd ik op een landelijke bijeenkomst van politieke tekenaars toch voorgesteld als een jong, nieuw talent. Of je buiten de regio waar je werkt bekend wordt, hangt van zoveel toevalligheden af. Het feit dat ik in 1984 de eerste prijs van de **Salon International de la Caricature** uit Montréal kreeg - de hoogste onderscheiding in dit vak - heeft in ieder geval wel gemaakt dat ik er nu bijhoor. Ik word niet langer beschouwd als zomaar een tekenaar van een provinciale krant.

Rechtstreeks voordeel heeft de prijs me niet opgeleverd. In moreel opzicht heeft de toekenning veel betekend. De prijs is voor mij als een pin in een steile rotswand voor een bergbeklimmer; iets waar je je altijd weer aan vast kunt grijpen.

*De tekening die in 1984 werd van de Salon International
bekroond met de Grand Prix de la Caricature in Montreal. Bijeen 1983*

* Enige tijd nadat dit interview plaats had, liet Nico Vischer ons weten dat de grap over het Vaticaan het **Nieuwsblad** één abonnee heeft gekost.

ILLUSTRATIES

- 35 "De Zotheid spreekt", bladzijde uit de Lof der Zotheid (editie 1515-1516) met randtekeningen van Hans Holbein jr.; in: G. Th. Jensema (red), *Erasmus. De actualiteit van zijn denken* (Zutphen 1986), 24.
- 42 "Erasmus achter zijn spreekgestoelte", *ibidem*, 104.
- 46 "De Zotheid beëindigd haar rede en daalt neer", in: Dirkzwager A. en Nielson, A. C., *Desiderius Erasmus Moriae Encomium dat is de Lof der Zotheid* (Amsterdam s.a.), 326.
- 50 "Spin in web", in: *Anansi. De spin weeft zich een web om de wereld* (Parimaribo 1984), 6.
- 60 "Spin op tijger", *ibidem*, 25.
- 82 "Portret van Aernout van Overbeke", in: *De Geestige werken van Aernout van Overbeke* (Amsterdam 1678).
- 86 "Titelprent zeventiende eeuws moppenboek".
- 89 "Titelprent zeventiende eeuws moppenboek".
- 107 "Houtsnede Nar met Christus", vijftiende eeuw.
- 110 "Christus met Ezelskop", graffiti uit de derde eeuw.
- 124 "Geef uw kind een bom; Uitgave van het Groningse provotariaat", ongedateerd (december 1966). Kopie; orig. RvD A Kor. 7.1.41.
- 129 "'Provoceer!' Lees provo-anarchistenblad" (PA35) Pamflet orig. m.o. 80.2., ongedateerd (Amsterdam, 25-1-1966).
- 134 "Wie van de drie is de grootste demokraat?" (PA4) Pamflet orig. m.o. 80.6., ongedateerd (Amsterdam, 1-7-1965).
- 141 "Wubbo Ockels", in: Visser, N., *'t is alle dagen wat* (Groningen 1986), 13.

- 141 "Wij veroordelen elke vorm van onnatuurlijke bevruchting", **Nieuwsblad van het Noorden** 10-3-1987.
- 143 "Liquidatie arbeidsplaatsen", gepubliceerd in **Nieuwsblad van het Noorden**.
- 144 "De winnende tekening", 't is alle dagen wat, 71.